

УДК 336.13

Полчанов А.Ю.

кандидат економічних наук,

доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту

Житомирського державного технологічного університету

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДЕРЖАВИ У ПОСТКОНФЛІКТНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена визначенню на державному рівні пріоритетних напрямів зростання обсягів фінансових ресурсів у національній економіці та покращенню можливостей їх подальшого залучення та використання для подолання наслідків військового конфлікту. Метою статті є розроблення Концепції розвитку фінансового потенціалу держави у постконфліктних умовах.

Автором визначено основні проблеми розвитку фінансового потенціалу у подоланні наслідків військового конфлікту на рівні національної економіки, населення, підприємств, органів державної влади та місцевого самоврядування, а також обґрунтовано перелік вимог до розроблення та реалізації концепції (пріоритетність національних інтересів, збалансованість, довгострокова спрямованість, гнучкість, публічність та законність). У статті запропоновано комплекс заходів підтримки приватного, фінансового та публічного сектору для зростання обсягів фінансових ресурсів та покращення фінансових можливостей держави після завершення бойових дій.

Не залишилося поза увагою дослідження визначення етапів та очікуваних результатів реалізації концепції розвитку фінансового потенціалу держави у постконфліктних умовах.

Ключові слова: військовий конфлікт, концепція, постконфліктна економіка.

Полчанов А.Ю. КОНЦЕПЦИЯ РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВОГО ПОТЕНЦИАЛА ГОСУДАРСТВА В ПОСТКОНФЛИКТНЫХ УСЛОВИЯХ

Статья посвящена определению на государственном уровне приоритетных направлений роста объемов финансовых ресурсов в национальной экономике и улучшению возможностей их дальнейшего привлечения и использования для преодоления последствий военного конфликта. Целью исследования является разработка Концепции развития финансового потенциала государства в постконфликтных условиях.

Автором определены основные проблемы развития финансового потенциала в преодолении последствий военного конфликта на уровне национальной экономики, населения, предприятий, органов государственной власти и местного самоуправления, а также обоснован перечень требований к разработке и реализации концепции (приоритетность национальных интересов, сбалансированность, долгосрочная направленность, гибкость, публичность и законность). В статье предложен комплекс мер поддержки частного, финансового и общественного сектора для роста объемов финансовых ресурсов и улучшения финансовых возможностей государства по завершении боевых действий.

Не осталось без внимания исследование определение этапов и ожидаемых результатов реализации концепции развития финансового потенциала государства в постконфликтных условиях.

Ключевые слова: военный конфликт, концепция, постконфликтное экономика.

Polchanov A.Yu. CONCEPT OF DEVELOPMENT OF THE STATES' FINANCIAL POTENTIAL IN THE POST-CONFLICT CONDITIONS

This article is devoted to determination the priority directions of growth of financing the national economy, improving opportunities for their further involvement and using to overcome the consequences of war conflict at the state level. The aim of the investigation is building the concept of development of the states' financial potential in the post-conflict conditions.

Author has defined the main problems of development of financial potential in overcoming the consequences of the war conflict at the level of the national economy, population, enterprises, public authorities and local self-government, as well as had substantiated the list of requirements for the building and implementation of the concept (priority of national interests, balance, long-term orientation, flexibility, publicity and legality).

The set of measures to support the private, financial and public sector for increase the financing and improve the financial capacity of the state in the aftermath of the fighting have been proposed in the article.

Definition of stages and expected results of the implementation of the concept of development of the states' financial potential in the post-conflict environment has not been left without attention.

Keywords: military conflict, concept, post-conflict economy

Постановка проблеми. Завершення військового конфлікту спричиняє появу нового вектору розвитку фінансового потенціалу, спрямованого на зміцнення миру та відновлення економіки, реабілітацію постраждалих осіб та підтримку політичних трансформацій у суспільстві. Очікуване завершення бойових дій на Сході України зумовить не тільки оновлення наявних керівних документів державної політики в багатьох сферах суспільного життя відповідно до актуального стану соціально-економічного розвитку, але і розроблення нових нормативно-правових актів. З огляду на це особливої актуальності набуває питання підготовки проекту документу, що відображав би на державному рівні цілісну систему поглядів щодо розвитку фінансового потенціалу в умовах подолання наслідків військового конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні положення розвитку фінансової системи,

а також окремих її аспектів та складників розглядалися в низці досліджень, зокрема, таких учених, як О.В. Акімова [1], Н.Г. Виговська [2], І.С. Волохов [3], В.Г. Дем'янишин [4], Я.Б. Дропа [5], О.Т. Замасло [6], Г.Т. Карчева [7], О.М. Колодізев [8], Г.К. Рогов [13], А.О. Чорновол [14], Л.В. Шірінян [15] та ін.

Водночас останні здобутки у вітчизняній фінансовій науці неповною мірою розкривають питання впливу військового конфлікту на рух фінансових ресурсів між учасниками фінансових відносин.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення Концепції розвитку фінансового потенціалу держави в постконфліктних умовах (далі – Концепції).

Виклад основного матеріалу дослідження. За результатами узагальнення досліджень, присвячених розробленню концепцій розвитку фінансової системи, а також окремих її аспектів та складників, можна визначити загальний алгоритм їх

оцінки, що у нашому разі матиме такий вигляд (рис. 1).

Першочерговим у розробленні Концепції є окреслення проблем розвитку фінансового потенціалу у постконфліктних умовах як загалом, так і на рівні його складників. Якщо припустити, що постконфліктні зміни у фінансовій системі не матимуть кардинального характеру порівняно з нинішніми, то, з нашої позиції, до числа таких проблем можна віднести:

- для національної економіки загалом (цінова нестабільність та суттєва доларизація економіки; тінізація економіки та корупція; висока залежність від закордонних товарних та фінансових ринків; високий рівень фінансових ризиків на всіх рівнях фінансової системи; слабкий рівень забезпечення національної фінансової безпеки; дефіцит коштів для відновлення зруйнованої конфліктом інфраструктури);

- на рівні населення (низький рівень фінансової грамотності, що спрощує маніпулювання суспільною думкою та сприяє діяльності фінансових пірамід; слабкий взаємозв'язок між зростанням мінімальної заробітної плати та реальних доходів населення; посилення тенденції до відтоку кваліфікованої робочої сили за кордон, що знижує продуктивність праці в Україні; наявність обмежень для ефективного використання людського капіталу учасників бойових дій та інших категорій постраждалого населення; ускладнення доступу до традиційних фінансових послуг у постконфліктній зоні).

- на рівні підприємств реального сектору економіки (відтік капіталу та погіршення інвестиційної привабливості; втрата виробничих потужностей та розрив традиційних економічних зв'язків; відносно вища проценка ставка за кредитами порівняно з сусідніми країнами; силовий тиск на бізнес; слабка

підтримка розвитку малого та середнього бізнесу; неефективність фінансового менеджменту державних підприємств);

- на рівні фінансових інститутів (низький рівень довіри до фінансових інститутів з боку бізнесу та приватних осіб; недостатній рівень капіталізації банківських та небанківських установ; вихід з України міжнародних фінансових груп; недостатній рівень комплексного нагляду на діяльність фінансових установ);

- на рівні органів місцевого самоврядування (неврегульованість питання розмежування функцій центральної та місцевої влади та їх фінансування; дефіцит кваліфікованих кадрів фінансового економічного профілю для ефективного фінансового управління комунальними підприємствами; недостатня практика використання інноваційних форм фінансування потреб громади);

- на рівні центральних органів державної влади (високий рівень державного боргу та незбалансованість бюджету; недостатній рівень координації дій органів державного управління у сфері фінансів; недостатня ефективність механізму використання державних коштів; зростаюча потреба у соціальному захисті постраждалого від конфлікту населення).

Виходячи з цього, метою Концепції є зміцнення фінансового потенціалу України через визначення на державному рівні пріоритетних напрямів зростання обсягів фінансових ресурсів у національній економіці та покращення можливостей їх подальшого залучення і використання для подолання наслідків військового конфлікту.

Наступним кроком є виділення вимог, що висуваються до розроблення та реалізації Концепції:

- 1) пріоритетність національних інтересів. Питання постконфліктного відновлення можуть привести до конфлікту інтересів між урядами іноземних держав, міжнародними фінансовими інститутами та керівництвом країни, про що було зазначено в одній із попередніх публікацій [10]. Враховуючи важливість зовнішньої фінансової підтримки, умови її отримання не повинні суперечити стратегічним інтересам держави, в тому числі і фінансовим;

- 2) забезпечення збалансованості розвитку складників фінансового потенціалу. Визначення найбільш пріоритетного напрямку державної підтримки відповідає досвіду постконфліктних країн, водночас ігнорування важливості інших елементів фінансового потенціалу держави може звести нанівець результати окреслених заходів;

- 3) довгострокова спрямованість. З огляду на унікальність постконфліктної ситуації є реальна можливість закласти основи довгострокового зростання національної економіки за рахунок зміцнення фінансового потенціалу, провівши кардинальні реформи у ключових

сферах економіки. З огляду на унікальність постконфліктної ситуації є реальна можливість закласти основи довгострокового зростання національної економіки за рахунок зміцнення фінансового потенціалу, провівши кардинальні реформи у ключових

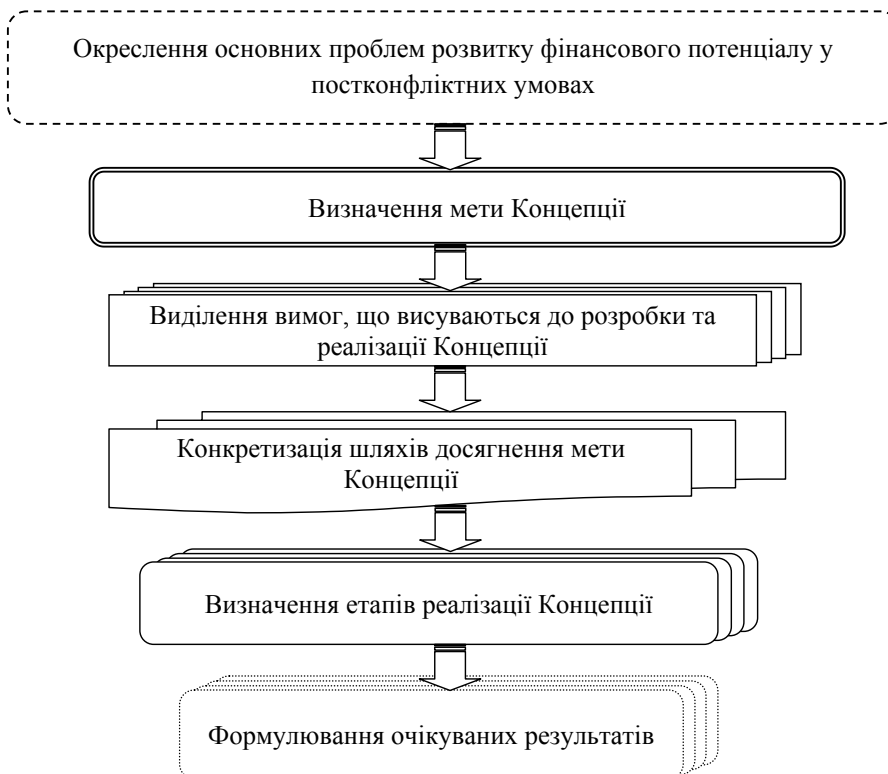

Рис. 1. Алгоритм розроблення Концепції розвитку фінансового потенціалу у постконфліктних умовах

Джерело: розробка автора

чових сферах, що вимагає наявності політичної волі у влади та розуміння у суспільстві. Бажання отримати швидкі результати може мати наслідком загострення наявних протиріч у розподілі благ та перерости у новий конфлікт;

4) гнучкість. Перманентна зміна фінансового середовища змінює умови залучення та використання фінансових ресурсів, у відповідь на що важливим є визначення проміжних індикаторів стану виконання заходів та готовність до нових обставин реалізації Концепції;

5) публічність. Інформування громадськості про фінансові аспекти постконфліктного відновлення є важливою передумовою для сприйняття змін у суспільстві, подальшої підтримки міжнародної спільнотою та покращення іміджу країни у світі;

6) законність та зв'язок з іншими керівними документами державної політики. Реалізація Концепції є неможливою без забезпечення верховенства

права та невідворотності настання відповідальності за порушення закону, що є критичним для постконфліктного середовища.

Досягнення мети Концепції виглядає можливим за рахунок здійснення окремих кроків у розрізі запропонованих пріоритетних напрямів, що матимуть вплив на всі елементи фінансового потенціалу держави (табл. 1).

З огляду на успішний досвід подолання наслідків військових конфліктів, найбільш пріоритетним напрямом розвитку фінансового потенціалу визначено підтримку приватного сектору, що пояснює значну кількість заходів, які мають бути реалізовані в цій сфері. Також належна увага має приділятися фінансовому сектору, що головним чином зосереджений на використанні потенціалу фінансових установ, чому були присвячені кілька попередніх публікацій [11], [9]. Крім того, без підтримки публічного сектору в частині боротьби з корупцією та тіншовою

Таблиця 1

Вплив реалізації Концепції на елементи фінансового потенціалу держави

№ з/п	Шляхи досягнення мети концепції	ФП Н	ФП П (р)	ФП П (ф)	ФП ОМС	ФП ОДУ
1	2	3	4	5	6	7
Напрямок «Підтримка приватного сектору»						
1	Розвиток недержавного пенсійного забезпечення	+		+		
2	Інформаційно-роз'яснювальна робота серед населення з питань фінансового грамотності	+		+		
3	Забезпечення більш гнучкої системи оподаткування доходів громадян	+			+	+
4	Активне використання інноваційних форм фінансування проєктів приватного та суспільного характеру	+	+	+	+	+
5	Покращення фінансових можливостей бізнесу через удосконалення оцінки фінансового середовища		+			
6	Підтримка підприємницьких ініціатив учасників бойових дій та внутрішньо переміщених осіб	+				
7	Залучення іноземних інвестицій		+	+		
8	Використання іноземних доходів фізичних осіб як джерела інвестицій	+				
9	Удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансової безпеки бізнесу від силового тиску	+	+	+		
10	Підвищення адресності соціальних виплат	+			+	+
11	Підтримка розвитку малого та середнього бізнесу у постконфліктному регіоні	+	+			
12	Активізація участі підприємств та підприємців у грантових програмах від міжнародних партнерів	+	+			
Напрямок «Підтримка фінансового сектору»						
13	Зростання частки безготівкових розрахунків	+	+	+	+	+
14	Активізація кредитування національної економіки		+	+		
15	Посилення нагляду за системно важливими фінансовими установами			+		
16	Стимулювання розвитку ринку цінних паперів	+	+	+	+	+
17	Активна участь страхових компаній у фінансуванні охорони здоров'я	+		+		+
18	Розвиток агрострахування у забезпеченні продовольчої безпеки	+		+		+
Напрямок «Підтримка публічного сектору»						
19	Зниження рівня тінізації економіки та боротьба з корупцією	+	+	+	+	+
20	Удосконалення державного фінансового контролю над витрачанням коштів державних фондів				+	+
21	Збереження незалежності центрального банку					+
22	Подальше нарощення золотовалютних резервів					+
23	Посилення фінансово-економічної складової програми підготовки фахівців з публічного управління	+			+	+
24	Належне фінансування видатків на оборону					+
25	Проведення оцінки національного багатства					+

Джерело: ФП ОДУ – фінансовий потенціал органів державної влади, ФП ОМС – фінансовий потенціал органів місцевого самоврядування; ФП П (р) – фінансовий потенціал підприємств (реальний сектор), ФП П (ф) – фінансовий потенціал підприємств (фінансовий сектор), ФП Н – фінансовий потенціал населення.

економікою, удосконалення державного фінансового контролю, збереження незалежності Національного банку України та інших заходів, що розглядалися у таких роботах, як [16], [12], досягнення мети Концепції виглядає вкрай складним.

Реалізація Концепції не є одномоментною дією, а тривалим процесом, у якому, з нашої позиції, можна викремити такі етапи, як:

I. Оцінка фінансового потенціалу держави у подоланні наслідків військового конфлікту.

II. Усунення зумовлених впливом військового конфлікту дисбалансів розвитку фінансового потенціалу.

III. Зміцнення фінансового потенціалу держави.

IV. Моніторинг стану фінансового потенціалу та попередження майбутніх дисбалансів.

До числа таких очікуваних результатів в Україні можна віднести:

- відновлення рівня економічного розвитку, що можна охарактеризувати відношенням ВВП до населення, до рівня 2013 року;

- забезпечення зростання ВВП на рівні не нижче світового рівня;

- зниження темпів інфляції у середньостроковій перспективі до 5% (відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року);

- зниження частки непрацюючих кредитів до рівня країн ЄС;

- зниження рівня державного боргу до граничного значення, передбаченого Бюджетним кодексом у 60% від ВВП;

- фінансування видатків на оборону на рівні не менше 3% від ВВП;

- підвищення кредитного рейтингу України до інвестиційного рівня ВВВ;

- достатність золотовалютних резервів для фінансування не менше трьох місяців імпорту у довгостроковій перспективі;

- запуск обов'язкового медичного страхування за участю страхових компаній та створення фонду гарантування страхових виплат за цим видом страхування;

- завершення пенсійної реформи;

- запровадження особливого режиму нагляду на системно важливими фінансовими інститутами;

- зниження частки тіньової економіки до рівня країн Центральної та Східної Європи;

- зростання середньої зарплати до рівня країн Центральної та Східної Європи;

- підвищення рівня фінансової грамотності населення;

- забезпечення ефективного використання державних коштів;

- підвищення позиції України у провідних рейтингах.

Таким чином, розроблення та реалізація запропонованої в цьому пункті Концепції для України сприятиме створенню умов для фінансового забезпечення успішних заходів із подолання наслідків військового конфлікту та подальшого зміцнення фінансового потенціалу держави, збалансованого розвитку його складників з урахуванням провідного досвіду зарубіжних країн та вітчизняної специфіки фінансових відносин.

Висновки з проведеного дослідження. Формування узагальненого підходу до напрямів розвитку фінансового потенціалу держави для цілей постконфліктного відновлення сприятиме комплексному вирішенню проблеми дефіциту фінансових ресурсів та обмежених фінансових можливостей. Концепцією розвитку фінансового потенціалу держави у постконфліктних умовах передбачено реалізацію низки кроків, що сприятимуть зміцненню фінансового потенціалу держави як у розрізі окремих його складників, так загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акімова О.В. Методологія розвитку підсистеми фінансового моніторингу в системі державного фінансового контролю: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Чернігівський національний технологічний університет. Чернігів, 2017. 42 с.
2. Вигovsky Н.Г. Розвиток системи фінансового контролю в Україні: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; ННЦ «ІАЕ». Київ, 2010. 36 с.
3. Волохов І.С. Місцеві фінанси України в умовах децентралізації: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Одеський національний економічний університет. Одеса, 2015. 37 с.
4. Дем'янишин В.Г. Формування і реалізація бюджетної доктрини України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2010. 36 с.
5. Дропа Я.Б. Фінансові ресурси розвитку національної економіки України: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. 541 с.
6. Замасло О.Т. Податкова система України в умовах євроінтеграції: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2018. 43 с.
7. Карчева Г.Т. Забезпечення ефективного функціонування та розвитку банківської системи України: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Університет банківської справи. Київ, 2013. 38 с.
8. Колодізев О.М. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку національної економіки: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Українська академія банківської справи. Суми, 2011. 508 с.
9. Полчанов А.Ю. Агросстрахування як складова продовольчої безпеки держави. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2013. № 4. С. 48–57
10. Полчанов А.Ю. Методика оцінки фінансового потенціалу держави у подоланні наслідків військових конфліктів. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2018. № 1 (39). С. 88–93.
11. Полчанов А.Ю. Потенціал банківських установ України у стимулюванні економічного зростання у постконфліктний період. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2018. № 1(83). С. 123–123.
12. Полчанов А.Ю. Фінансовий потенціал як основа фінансової політики держави в умовах постконфліктного відновлення. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2017. № 4. С. 129–133.
13. Рогов Г.К. Система фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку та її формування в Україні: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Одеський національний економічний університет, Одеса, 2018. 41 с.
14. Чорновол А.О. Розвиток місцевих фінансів в умовах децентралізації територіальних: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Чернігівський національний технологічний університет. Чернігів, 2017. 411 с.
15. Шірінян Л.В. Фінансове регулювання страхового ринку України в сучасних умовах: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08; Академія фінансового управління. Київ, 2014. 40 с.
16. Polchanov A. Coordination of state fiscal and monetary policy the in the context of post-conflict recovery . Accounting and Financial Control. 2017. Vol. 1. No. 2. P. 19–28